УДК 334.73:332.1:004(477)

Куцик П. О.,
kutsykpetro@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5795-9704,
Researcher ID: G-9204-2019,
д.е.н., проф., ректор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Кошкаров С. А.,
steve_ko@ukr.net, ORCID ID: 0009-0009-3597-5944,
к.е.н., доц., директор, Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права, м. Чернівці

КООПЕРАТИВНИЙ РУХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ: СТАН І ДИСФУНКЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. *Внаслідок надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС у 2022 році і відкриття переговорів про вступ, перші кластери яких відкрито в червні-липні 2026 році вимоги до кооперативного права, статистики й механізмів підтримки дедалі більше визначаються законодавством ЄС. Кооперативні структури, що поєднують цифрові технології з демократичним управлінням і спільною власністю, зокрема платформні кооперативи та кооперативи даних, розглядаються в дослідженні як потенційний інструмент регулювання дисфункцій державної регіональної політики. Метою статті є оцінка стану кооперативного руху України на тлі країн – членів ЄС, визначення завдань імплементації європейського інституціонального базису та цифрових інструментів для подолання дисфункцій регіонального управління розвитком кооперації. Методологія ґрунтується на розмежуванні формальної (реєстрової) і функціональної (фактично діючої) складових кооперативного руху. Опрацьовано повний масив відкритих даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань станом на 08.09.2026 з реконструкцією динаміки за датами реєстрації та припинення і зіставлено його з даними Національного банку України та обласних військових адміністрацій; застосовано компаративний та інституційний аналіз. Встановлено, що в реєстрі перебувають 35 246 кооперативних суб'єктів (2,5% юридичних осіб), більшість яких обслуговує утримання житла, гаражів і земельних ділянок. Фактично діяли лише 25% сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів від непripинених реєстрових записів (нижня оцінка), а кількість кредитних спілок на ринку за 2021-2025 рр. скоротилася більш як утричі. Українську кооперацію позиціоновано як постсоціалістичну модель із гіпертрофованою реєстровою і слабкою підтвердженою складовими. Визначено завдання імплементації інституціонального базису ЄС щодо організацій виробників, енергетичних кооперативів, кооперативів даних і статистики. Ідентифіковано шість дисфункцій регіонального управління розвитком кооперації, пов'язаних із групами теорій регулювання дисфункцій, та зіставлено їх із цифровими інструментами подолання й орієнтирами ЄС. Зроблено висновок, що цифрові інструменти знижують витрати координації та контролю, однак не є достатньою умовою відновлення кооперації без їх вбудовування в земельну, конкурентну та регіональну політику.*

Ключові слова: кооперативний рух, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кредитні спілки, євроінтеграція, соціальна економіка, кооперативи даних, цифровізація, регіональне управління.

Kutsyk P. O.,
kutsykpetro@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5795-9704,
ResearcherID: G-9204-2019,
Doctor of Economics, Professor, Rector, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Professor of the Department of Accounting, Control, Analysis and Taxation, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Koshkarov S. A.,
steve_ko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-5795-9704,
Ph.D, Associate Professor, Director, Chernivtsi Cooperative Professional College of Economics and Law, Chernivtsi

© Куцик П. О., Кошкаров С. А.

COOPERATIVE MOVEMENT OF UKRAINE AMID EUROPEAN INTEGRATION AND DIGITALIZATION: STATE AND DYSFUNCTIONS OF REGIONAL GOVERNANCE

Abstract. *As a result of Ukraine being granted EU candidate status in 2022 and the opening of accession negotiations, the first clusters of which were opened in June-July 2026, the requirements for cooperative law, statistics and support mechanisms are increasingly determined by EU legislation. Cooperative structures that combine digital technologies with democratic governance and shared ownership, in particular platform cooperatives and data cooperatives, are considered in the study as a potential tool for regulating dysfunctions of state regional policy. The aim of the article is to assess the state of the cooperative movement in Ukraine against the background of EU member states, to identify the tasks of implementing the European institutional framework and digital tools to overcome dysfunctions of regional management of cooperative development. The methodology distinguishes between the formal (registered) and functional (actually operating) components of the movement. The complete open data set of the Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Formations as of 08.09.2026 was processed, with dynamics reconstructed from registration and termination dates, and compared with data of the National Bank of Ukraine and regional military administrations; comparative and institutional analyses were applied. The register lists 35,246 cooperative entities (2.5% of legal entities), most of which serve the maintenance of housing, garages and land plots. Only 25% of agricultural service cooperatives were actually operating relative to non-terminated register records (a lower-bound estimate), and the number of credit unions in the market fell more than threefold in 2021-2025. Ukrainian cooperation is positioned as a post-socialist model with a hypertrophied registered and a weak confirmed component. Implementation tasks are identified for producer organisations, energy cooperatives, data cooperatives and statistics. Six dysfunctions of regional governance of cooperative development are linked to groups of theories of dysfunction regulation and matched with digital tools and EU benchmarks. Digital tools reduce coordination and control costs but are not a sufficient condition for the recovery of cooperation unless embedded in land, competition and regional policy.*

Keywords: cooperative movement, agricultural service cooperatives, credit unions, European integration, social economy, data cooperatives, digitalization, regional governance.

JEL Classification: P13, R58, O33, F15
DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-88-01

Постановка проблеми. Після надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС у 2022 р. [1, с. 4] і відкриття переговорів про вступ, перші кластери яких відкрито в червні-липні 2026 р. [2], вимоги до кооперативного законодавства, статистики й механізмів підтримки дедалі більше визначаються правом ЄС. Кооперативні структури, що поєднують цифрові технології з демократичним управлінням і спільною власністю, зокрема платформні кооперативи та кооперативи даних [3; 4], розглядаються в дослідженні як потенційний інструмент регулювання дисфункцій державної регіональної політики. Реалізація цього потенціалу залежить від фактичного стану кооперативного руху, проте статистичного спостереження за діяльністю кооперативів в Україні немає, а облік ведеться переважно за організаційно-правовими формами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК) у воєнний період проаналізували В. М. Івченко, О. М. Носіков та О. С. Філоненко [5], довготривале скорочення кредитної кооперації – В. Клименко зі співавторами [6]. Низьку результативність аграрної кооперації дослідники пов'язують з «інституційною пам'яттю» селянства, сформованою колективізацією [7, с. 89], і браком внутрішньої мотивації учасників [8, с. 161]. Теоретичним підґрунтям аналізу є неоінституційний підхід М. Кука до проблем нечітко визначених прав власності в кооперативах [9] та пояснення ролі аграрних кооперативів В. Валентиновим [10]. Р. Антоніетті зі співавторами показали, що вплив цифрових технологій на регіональну нерівність залежить від якості інститутів [11]. Водночас розмежування реєстрової та фактично діючої складових кооперативного руху на повному масиві реєстрових даних і зв'язок виявлених проблем із дисфункціями регіонального управління потребують дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – оцінити стан кооперативного руху України на тлі країн – членів ЄС, визначити завдання імплементації європейського інституціонального базису та цифрові інструменти подолання дисфункцій регіонального управління розвитком кооперації. Завдання: розмежувати формальну і функціональну складові кооперативного руху; позиціонувати Україну щодо національних моделей кооперації ЄС; визначити завдання імплементації інституціонального базису ЄС; ідентифікувати дисфункції регіонального управління розвитком кооперації та цифрові інструменти їх подолання. Споживча кооперація враховується лише як складова кооперативного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Опрацьовано повний масив відкритих даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань

(ЄДР) станом на 08.09.2026 [12] із реконструкцією динаміки за датами реєстрації та припинення. Використано два вимірники – неприпинені записи і записи зі статусом «зареєстровано». Функціональну складову оцінено за даними Національного банку України (НБУ) щодо кредитних спілок [13] і обласних військових адміністрацій (ОВА) щодо СОК [5]. Оскільки види діяльності у відкритих даних ЄДР не оприлюднюються [12], спрямування кооперативів визначено за ключовими словами в назвах, тому ці оцінки є наближеними. Національні моделі кооперації ЄС виокремлено за інституційним походженням кооперативного руху, а два показники будови сектору – зайняті та членства на 1 кооператив [14] – використано лише для позиціонування щодо них України. Дисфункції регіонального управління зіставлено з п'ятьма групами теорій регулювання дисфункцій регіонального розвитку – регіональними (економічними), інституційними, просторовими (мережевими), адаптивними та цифровими.

Формальна і функціональна складові кооперативного руху України

Станом на 08.09.2026 в ЄДР зі статусом «зареєстровано» перебували 35 246 юридичних осіб кооперативних форм – 2,5% від 1 396 896 зареєстрованих юридичних осіб країни; ще 5 767 записів не припинені, але перебувають у стані припинення, мають недійсне свідоцтво або перебувають у процедурах банкрутства чи санації (табл. 1). Кількість неприпинених записів за десятиліття не скоротилася (37 089 на 1 січня 2016 р.) завдяки обслуговуючим кооперативам, тоді як виробничі кооперативи, кредитні спілки та підприємства споживчої кооперації скорочуються [12].

Таблиця 1

Кооперативний сектор України: формальна мережа та фактично діючі суб'єкти, од.

Організаційно-правова форма	Неприпинені записи[1], 01.01.2022	Неприпинені записи[1], 08.09.2026	«Зареєстровано»[2], 08.09.2026	Фактично діючі
Обслуговуючий кооператив	23 748	25 086	22 788	–
Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив	1 327	1 285	1 077	327[3]
Сільськогосподарський виробничий кооператив	1 078	1 045	749	–
Сільськогосподарський кооператив	93	116	114	–
Виробничий кооператив	2 496	2 462	1 264	–
Споживчий кооператив	897	897	781	–
Житлово-будівельний кооператив	1 896	1 873	1 722	–
Гаражний кооператив	1 168	1 181	1 113	–
Кредитна спілка	1 124	1 105	872	79[4]
Споживче товариство	4 492	4 433	3 692	–
Спілка споживчих товариств	314	297	267	–
Підприємство споживчої кооперації	1 133	989	761	–
Інші кооперативні форми	247	244	46	–
Разом	40 013	41 013	35 246	–

[1] Суб'єкти, зареєстровані до зазначеної дати й не припинені станом на неї (включно із суб'єктами у стані припинення, з недійсним свідоцтвом і в процедурах банкрутства), без 160 записів зі статусом «скасовано».

[2] Лише записи зі статусом «зареєстровано»; різниця з попереднім стовпцем відображає частку записів у проміжних станах (від 5,8% для гаражних до 48,7% для виробничих кооперативів), а не скорочення в часі.

[3] На 01.01.2025 (у тексті праці [5, с. 307] – 381, на рис. 2 і у висновках – 327); без Донецької, Луганської, Харківської та Херсонської областей, тому це нижня межа. [4] На 30.06.2026, установи в Реєстрі фінансових установ НБУ. «–» – дані відсутні.

Джерело: розраховано та складено авторами за даними ЄДР [12], НБУ [13, с. 4] та ОВА [5, с. 308, 313].

Структура мережі свідчить про домінування побутового спрямування: назви 15 873 із 22 788 зареєстрованих обслуговуючих кооперативів (69,7%) містять ознаки житлового, гаражного, дачного чи садівничого призначення, тоді як молочного – лише 16, зернового – 113. Разом із житлово-будівельними та гаражними кооперативами це 53,1% усіх зареєстрованих кооперативних суб'єктів [12]: формальна мережа переважно обслуговує утримання житла, гаражів і земельних ділянок громадян, а не виробництво та збут продукції.

Ключовим індикатором низької продуктивної спроможності є розрив між реєстрацією та фактичною діяльністю. На 1 січня 2025 р. діяли лише 327 СОК [5, с. 308], тоді як у ЄДР на ту саму дату налічувався 1 301 неприпинений запис у цій формі [12], тобто діючими були 25%; порівняно з початком 2021 р. (629) кількість діючих кооперативів скоротилася майже вдвічі [5, с. 308]. Це нижня оцінка, оскільки дані щодо Донецької, Луганської, Харківської та Херсонської областей відсутні або неповні [5, с. 307]. Діючі СОК об'єднували 3 270 членів і 684 працівники – близько двох на кооператив, кошти від наданих послуг становили 15,8 млн грн, а пайовий фонд за 2023-2025 рр. скоротився з 64,7 до 16,4 млн грн [5, с. 309].

Ще глибший розрив характерний для кредитної кооперації. Кількість кредитних спілок на ринку фінансових послуг зменшилася з 278 наприкінці 2021 р. до 85 наприкінці 2025 р. і 79 наприкінці червня 2026 р., а їхні активи – з 2 279 до 1 205 млн грн [13, с. 4], тоді як у ЄДР зі статусом «зареєстровано» залишалися 872 кредитні спілки. Війна поглибила довготривалу ерозію: ще у 2008-2016 рр. кількість кредитних спілок зменшилася на 41%, а активи – на 66,5% [6, с. 124].

Згасає і кооперативна ініціатива: кількість новостворених обслуговуючих кооперативів зменшилася з 814 у 2021 р. до 282 у 2022 р. і надалі не перевищувала 384 на рік [12]. Закон «Про сільськогосподарську кооперацію» замінив СОК і сільськогосподарські виробничі кооперативи (СВК) єдиною формою «сільськогосподарський кооператив» і зобов'язав їх перереєструватися протягом трьох років [15, розд. X, пп. 4-5]. Проте в новій формі реєструється лише 4-9 суб'єктів на рік, а після спливу строку в ЄДР залишаються 1 077 СОК та 749 СВК у дореформених формах [12], що свідчить про масове невиконання вимоги щодо перереєстрації та знижує надійність реєстрового обліку.

Україна та національні моделі кооперації ЄС

Кооперативний сектор ЄС є складовою соціальної економіки, масштаби якої оцінено в межах бенчмаркінгу, виконаного на замовлення Європейської комісії [14]. З урахуванням інституційного походження кооперативного руху виокремлено чотири національні моделі, щодо яких Україну позиціоновано за середнім розміром кооперативу та членським охопленням (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльні показники розвитку кооперації в Україні та окремих країнах ЄС

Країна (модель)[5]	Кооперативи, од.	Зайняті, осіб	Зайняті на 1 кооператив[6]	Членства, млн	Оборот, млн євро
Італія (середземноморська)	55 237	1 130 741	20,5	11,45	128 931
Іспанія (середземноморська)	23 675	378 849	16,0	8,03[1]	66 510
Франція (середземноморська)	22 600	320 313	14,2	30,0	329 300
Німеччина (рейнська)	6 966	1 000 276	143,6	23,0	–[2]
Фінляндія (скандинавська)	3 500	92 000	26,3	7,6	38 000
Данія (скандинавська)	2 067	33 602	16,3	–[1]	–
Чехія (постсоціалістична)	12 915	46 894	3,6	0,83	464[4]
Польща (постсоціалістична)	1 300[3]	33 500[3]	–[3]	0,03[3]	878[3]
Литва (постсоціалістична)	343	4 588	13,4	0,16[1]	703
ЄС-27	240 523	3 339 797	13,9	95,67	591 383
Україна: зареєстровані (усі форми)	35 246	–	–	–	–
Україна: діючі СОК	327	684	2,1	0,003	–

[1] За даними Європейського економічного і соціального комітету (2017), наведеними у звіті [14, с. 55-56]; для Данії наведено 31 571 членство, що непорівнянне з показниками інших країн, тому не використовується.

[2] Наведені у звіті 1 452 млн євро не охоплюють основної частини сектору. [3] Часткові дані сателітного рахунку. [4] Лише житлові кооперативи. [5] Країни ЄС – 2021 р. або найближчий доступний рік; Україна – 08.09.2026 (реєстр) і 01.01.2025 (діючі СОК). [6] Розраховано автором. «–» – дані відсутні або непорівнянні.

Джерело: *складено авторами за даними звіту EURICSE/CIRIEC [14, с. 44-46, 52-53, 55-56, 61-62], ЄДР [12] та ОВА [5, с. 308-309].*

Таблиця 3

Інституціональний базис функціонування кооперативів у ЄС та завдання його імплементації в Україні

Рівень, акти ЄС	Український відповідник	Завдання імплементації
Ціннісний: Заява МКА про кооперативну ідентичність	Закони про кооперацію різних періодів, зокрема № 819-IX	Кодифікувати кооперативне законодавство на єдиних принципах
Аграрний: Регламент (ЄС) № 1308/2013	Законопроєкт № 13390 (опрацьовується в комітеті)	Запровадити визнання організацій виробників на базі кооперативів
Енергетичний: Директива (ЄС) 2018/2001	«Енергетичний кооператив» (Закон № 555-IV)	Узгодити поняття з критеріями енергетичних громад ЄС: відкритість, ефективний контроль членів, локальність
Цифровий: Регламент (ЄС) 2022/868	–	Унормувати режим послуг кооперативів даних як посередників даних
Статистичний: бенчмаркінг соціальної економіки ЄС	Облік переважно за організаційно-правовими формами	Запровадити статистичне спостереження кооперативного сектору за методологією ЄС

«–» – відповідника немає.

Джерело: складено авторами на основі [14; 15; 19-24].

Рейнську модель (Німеччина) утворюють небагато дуже великих кооперативів – близько 3 300 членів на кооператив. Скандинавська модель (Фінляндія, Данія) сформувалася як рух «знизу вгору», що нагромаджував соціальний капітал [16], і в Фінляндії вирізняється винятковим членським охопленням – близько 2 200 членів на кооператив. Середземноморська модель (Італія, Іспанія, Франція) поєднує найбільшу кількість кооперативів із високим оборотом; її відмінною рисою є соціальні кооперативи, які в Італії дістали спеціальне законодавче врегулювання в 1991 р. [17, с. 209]. Центрально-східноєвропейську постсоціалістичну модель (Польща, Чехія, Литва) визначає не розмір кооперативів – за ним група неоднорідна, – а найменша абсолютна економічна вага кооперації та спадщина підпорядкованої державі кооперації соціалістичного періоду [16], колективізації й земельних реформ перехідного періоду [18], суттєва і для України.

Україна за формальною кількістю кооперативів порівняння з Іспанією чи Францією, проте діючі СОК мають близько 10 членів на кооператив, що в 6,4 раза менше, ніж у Чехії з найнижчим членським охопленням у добірці, і приблизно в 40 разів менше за середнє по ЄС-27. Це зіставлення індикативне, оскільки протиставляє вузький сегмент української кооперації секторам країн ЄС загалом, однак наявні показники СОК і кредитних спілок дають підстави характеризувати українську модель як постсоціалістичну з гіпертрофованою реєстровою та слабкою підтвердженою складовою.

Інституціональний базис ЄС і завдання його імплементації в Україні

Інституціональний базис функціонування кооперативів у ЄС має багаторівневу структуру – від ціннісних засад Міжнародного кооперативного альянсу [19] до аграрного, енергетичного та цифрового регулювання, яке поширює кооперативну логіку на організації виробників [20, ст. 152, 154], енергетичні громади [21, п. 16 ст. 2] і посередництво даних [22, п. 15 ст. 2] (табл. 3). Україна має окремі суміжні елементи, зокрема законодавче визначення енергетичного кооперативу [23, ст. 1], однак їй бракує процедури визнання організацій виробників на базі кооперативів: законопроєкт № 13390, за висновком Комітету з питань інтеграції України до ЄС, лише частково враховує Регламент (ЄС) № 1308/2013 і потребує суттєвого доопрацювання [24]. Кооперативні норми розпорошені між законами різних періодів, а кооперативна політика слабко пов'язана з регіональною.

Дисфункції регіонального управління розвитком кооперації та цифрові інструменти їх подолання

Зіставлення формальної і функціональної складових дає змогу ідентифікувати шість дисфункцій регіонального управління розвитком кооперації, кожна з яких конкретизує одну з груп теорій регулювання дисфункцій: ресурсно-фінансова – регіональні (економічні), інформаційна – адаптивні, інституційна – інституційні, просторова та інфраструктурно-енергетична – просторові (мережеві), інноваційно-технологічна – цифрові. Їхні емпіричні індикатори, цифрові інструменти подолання та орієнтири ЄС узагальнено в табл. 4.

Таблиця 4

Дисфункції регіонального управління розвитком кооперації та цифрові інструменти їх подолання

Дисфункція (група теорій)	Прояв (емпіричний індикатор)	Цифровий інструмент подолання	Орієнтир ЄС
Ресурсно-фінансова (регіональні)	Пайовий фонд діючих СОК – 74,6% (2023–2025); активи кредитних спілок –47,1% (2021–2026)	Дистанційні фінансові послуги; цифрова інтеграція кредитної та аграрної кооперації	Визнання організацій виробників (Регламент № 1308/2013)
Інформаційна (адаптивні)	Місцезнаходження та види діяльності не оприлюднюються у відкритих даних ЄДР; фактична діяльність відстежується лише для СОК і кредитних спілок	Цифрова обсерваторія кооперативного сектору на основі законного обміну даними ЄДР, податкових реєстрів і реєстру НБУ	Статистичний бенчмаркінг соціальної економіки ЄС
Інституційна (інституційні)	Діють 25% СОК від неприпинених записів (нижня оцінка); 1 077 СОК і 749 СВК не перереєстровані	Електронне голосування, дистанційні загальні збори, прозора звітність, ідентифікація через «Дію»	Принцип демократичного членського контролю МКА
Просторова (просторові)	64,8% діючих СОК – у чотирьох областях; щодо Донецької, Луганської, Харківської та Херсонської областей дані відсутні	Адресна цифрова підтримка з пріоритетом прифронтових і деокупованих громад	Місцево-орієнтована політика згуртованості
Інфраструктурно-енергетична (просторові)	Руйнування інфраструктури сільських територій унаслідок збройної агресії [25, с. 297]; енергетичні кооперативи не виокремлюються в ЄДР	Енергетичні кооперативи з цифровим управлінням розподіленою генерацією	Енергетичні громади (Директива 2018/2001)
Інноваційно-технологічна (цифрові)	Дані про цифрову зрілість кооперативів не збираються ні реєстром, ні статистикою	Цифрова діагностика кооперативів [26]; платформні кооперативи та кооперативи даних [3; 4]	Регламент 2022/868

Джерело: складено авторами.

Інформаційна дисфункція має інституційне походження: через закритість відомостей про місцезнаходження та види діяльності кооперативів у відкритих даних ЄДР на період воєнного стану [12] органи регіонального управління, за аналогією з інформаційною асиметрією, описаною Дж. Акерлофом [27], ризикують розподіляти підтримку неадресно, а записи СОК із непідтвердженою діяльністю (до 75% на 01.01.2025) спотворюють облікову картину.

Просторова дисфункція виявляється в поляризації: діючі СОК зосереджено в Тернопільській (89), Івано-Франківській (71), Чернівецькій (35) і Черкаській (17) областях, тоді як у Чернігівській діє один кооператив, в Одеській і Закарпатській – по два [5, с. 307-308]. Оскільки вплив цифрових технологій на регіональну нерівність залежить від якості інститутів [11], цифровізація сама не вирівняє цю поляризацію: там, де кооперативів і даних про них найменше, зокрема в прифронтових і деокупованих громадах, цифрові інструменти потребують адресної інституційної підтримки.

Інституційна дисфункція поєднує формалізм кооперативного руху зі слабкою горизонтальною координацією органів влади, громад і кооперативів. Ефективність мереж, за К. Прованом і П. Кенісом, залежить від відповідності форми мережевого врядування – спільного врядування учасників, врядування провідною організацією або мережевою адміністративною організацією – умовам мережі [28]; звідси, на нашу думку, випливає потреба в регіональних центрах розвитку кооперації, які виконували б функції мережевої адміністративної організації. Цифрові інструменти членського врядування здатні знизити витрати контролю та впливу, які М. Кук пов'язує з нечітко визначеними правами власності [9].

Шість дисфункцій неоднорідні за природою: інформаційна, інституційна та інноваційно-технологічна є передусім управлінськими й

піддаються цифровим інструментам, тоді як просторова, ресурсно-фінансова та інфраструктурно-енергетична мають структурні причини, на які цифрові інструменти прямо не впливають. Альтернативне пояснення занепаду української аграрної кооперації пов'язує його не з дефіцитом інформації, а з ринковою структурою та соціальними чинниками – спротивом політиці розвитку кооперації як противаги агрохолдингам, «інституційною пам'яттю» селянства [7, с. 89] і браком внутрішньої мотивації учасників за наявних економічних стимулів [8, с. 161]. З позицій неоінституційної теорії скорочення пайових фондів може бути наслідком проблем нечітко визначених прав власності [9], хоча причинний зв'язок потребує перевірки на українських даних; функцію компенсації обмеженої здатності сімейних ферм досягати ефекту масштабу та протистояти ринковій владі контрагентів [10, с. 55] наявні дані щодо українських аграрних кооперативів не підтверджують. Наявні дані не дають змоги відокремити внесок кожного чинника, а отже, не дають підстав уважати цифровізацію достатньою умовою відновлення кооперації: цифрові інструменти знижують витрати координації та контролю й роблять підтримку адресною, але результат визначається їх вбудовуванням у земельну, конкурентну та регіональну політику. Перспективи подальших досліджень – перевірка класифікації кооперативів за назвами на ручній вибірці та фактичної активності непереєстрованих СОК і СВК, а також моніторинг енергетичних кооперативів.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

1. Реєстрова мережа кооперативних форм в Україні має гіпертрофовану формальну складову: із 35 246 зареєстрованих суб'єктів більшість обслуговує утримання житла, гаражів і земельних ділянок. Функціональна складова в досліджених сегментах слабка: фактично діяли 25% СОК від неприпинених реєстрових записів (нижня оцінка), а їхня продуктивна спроможність незначна.

2. Війна поглибила довготривалу ерозію кооперації: за 2021-2025 рр. кількість діючих СОК зменшилася майже вдвічі, кредитних спілок на ринку – більш як утричі, реєстрація нових обслуговуючих кооперативів – більш як удвічі, а в новій формі «сільськогосподарський кооператив» реєструється лише 4-9 суб'єктів на рік.

3. Українська кооперація має риси постсоціалістичної моделі з глибоким розривом між реєстровою та підтвердженою складовими, а дисфункції регіонального управління її розвитком можуть бути подолані цифровими інструментами лише за умови їх вбудовування в державну регіональну політику.

На цій основі пропонується:

на національному рівні – кодифікувати кооперативне законодавство на засадах принципів МКА; доопрацювати законопроєкт № 13390 відповідно до Регламенту (ЄС) № 1308/2013; узгодити поняття енергетичного кооперативу з критеріями енергетичних громад ЄС; унормувати режим послуг кооперативів даних; запровадити статистичне спостереження кооперативного сектору та автоматизовану перевірку активності кооперативів на основі обміну даними ЄДР і податкових реєстрів;

на регіональному рівні – включити розвиток кооперації до регіональних стратегій з цільовими показниками кількості діючих, а не зареєстрованих кооперативів; створити обласні центри розвитку кооперації та кооперативні обсерваторії;

на рівні територіальних громад – підтримувати енергетичні й обслуговуючі кооперативи для відновлення інфраструктури, кооперативи даних і платформні кооперативи збуту.

У воєнний період пріоритетом є збереження діючих кооперативів і дистанційні сервіси кредитних спілок, у повоєнний – вбудовування кооперативного розвитку в інструменти відновлення та політики згуртованості ЄС.

Наукова новизна полягає в такому. *Удосконалено* методичний підхід до оцінювання продуктивної спроможності кооперативного руху – реконструкцію запасів і потоків за повним масивом відкритих даних ЄДР у поєднанні з даними НБУ та ОВА, що дало змогу виміряти розрив між реєстрацією та діяльністю, – і типологію дисфункцій регіонального управління розвитком кооперації, що пов'язує кожну дисфункцію з групою теорій, емпіричним індикатором, цифровим інструментом і орієнтиром ЄС. *Набули подальшого розвитку* позиціонування України щодо національних моделей кооперації ЄС та визначення завдань імплементації інституціонального базису ЄС щодо організацій виробників, енергетичних кооперативів і кооперативів даних. Практичне значення результатів полягає в можливості їх використання під час доопрацювання кооперативного законодавства та розроблення регіональних стратегій розвитку і програм відновлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. European Council meeting (23 and 24 June 2022) : conclusions. EUCO 24/22. Brussels, 24 June 2022. 7 p. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf.

2. Enlargement: EU opens accession negotiations with Ukraine on external relations policies / European Commission, Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. 14 July 2026. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/enlargement-eu-opens-accession-negotiations-ukraine-external-relations-policies-2026-07-14_en.

3. Ours to hack and to own : the rise of platform cooperativism, a new vision for the future of work and a fairer Internet / ed. by T. Scholz, N. Schneider. New York : OR Books, 2017. DOI: 10.2307/j.ctv62hfq7.

4. Calzada I. Data co-operatives through data sovereignty. *Smart Cities.* 2021. Vol. 4, No 3. P. 1158-1172. DOI: 10.3390/smartcities4030062.

5. Івченко В. М., Носіков О. М., Філоненко О. С. Стан сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у воєнний період. *Економічний простір.* 2026. № 213. С. 305-315. DOI: 10.30838/ep.213.305-315.

6. Klimenko V., Sokolova A., Hasii O. Status and prospects for the development of credit unions in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management.* 2017. Vol. 15, No 4. P. 124-133. DOI: 10.21511/ppm.15(4).2017.11.

7. Gerasymenko A., Ozhelevskaya T., Lebedeva L., Moskalenko O. Agricultural service cooperatives in Ukraine: institutional development drivers. *Scientific Horizons.* 2022. Vol. 25, No 6. P. 89-99. DOI: 10.48077/scihor.25(6).2022.89-99.

8. Могильний О. М., Юрій Т. П. Стан та перспективи розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні та ЄС: інноваційний підхід. *Економіка та суспільство.* 2025. № 77. С. 161-169. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-77-20.

9. Cook M. L. The future of U.S. agricultural cooperatives: a neo-institutional approach. *American Journal of Agricultural Economics.* 1995. Vol. 77, No 5. P. 1153-1159. DOI: 10.2307/1243338.

10. Valentinov V. Why are cooperatives important in agriculture? An organizational economics perspective. *Journal of Institutional Economics.* 2007. Vol. 3, No 1. P. 55-69. DOI: 10.1017/S1744137406000555.

11. Antonietti R., Burlina C., Rodríguez-Pose A. Digital technology and regional income inequality: are better institutions the solution? *Papers in Regional Science.* 2025. Vol. 104, No 2. Art. 100079. DOI: 10.1016/j.pirs.2025.100079.

12. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : набір відкритих даних / Міністерство юстиції України. Портал відкритих даних. URL: https://data.gov.ua/dataset/03cc1239-3988-4451-aa0d-aadb77448714.

13. Огляд небанківського фінансового сектору. Серпень 2026 року / Національний банк України. Київ, 2026. 13 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2026-08.pdf.

14. Benchmarking the socio-economic performance of the EU social economy : improving the socio-economic knowledge of the proximity and social economy ecosystem / C. Carini et al. ; European Commission, European Innovation Council and SMEs Executive Agency. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2024. 243 p. DOI: 10.2826/880860.

15. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 21.07.2020 № 819-IX : станом на 04.11.2025.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20.

16. Chloupkova J., Svendsen G. L. H., Svendsen G. T. Building and destroying social capital: the case of cooperative movements in Denmark and Poland. *Agriculture and Human Values.* 2003. Vol. 20, No 3. P. 241-252. DOI: 10.1023/A:1026141807305.

17. Borzaga C. Social cooperatives and work integration in Italy. *Annals of Public and Cooperative Economics.* 1996. Vol. 67, No 2. P. 209-234. DOI: 10.1111/j.1467-8292.1996.tb01803.x.

18. Csaki C., Lerman Z. Land reform and the future role of cooperatives in agriculture in the former socialist countries in Europe. Agricultural cooperatives in transition / ed. by C. Csaki, Y. Kislev. New York : Routledge, 2021. P. 3-19. DOI: 10.4324/9780429041693-2.

19. Statement on the cooperative identity / International Cooperative Alliance. URL: https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity.

20. Regulation (EU) No 1308/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing a common organisation of the markets in agricultural products and repealing Council Regulations (EEC) No 922/72, (EEC) No 234/79, (EC) No 1037/2001 and (EC) No 1234/2007. *Official Journal of the European Union.* 2013. L 347. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1308.

21. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast). *Official Journal of the European Union.* 2018. L 328. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L2001.

22. Regulation (EU) 2022/868 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on European data governance and amending Regulation (EU) 2018/1724 (Data Governance Act). *Official Journal of the European Union.* 2022. L 152. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022R0868.

23. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 № 555-IV : станом на 11.03.2026.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15.

24. Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» щодо офіційних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників : проєкт Закону України від 20.06.2025 № 13390.
URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56606.

25. Костишина Т. А., Манжура О. В., Пантелеймоненко А. О., Шимановська-Діанич Л. М. Обслуговуючі кооперативи в розвитку інфраструктури сільських територій. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 6 (57). С. 296-301. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-57-39.

26. Ciruela-Lorenzo A. M., Del-Aguila-Obra A. R., Padilla-Meléndez A., Plaza-Angulo J. J. Digitalization of agri-cooperatives in the smart agriculture context. *Proposal of a digital diagnosis tool. Sustainability.* 2020. Vol. 12, No 4. Art. 1325. DOI: 10.3390/su12041325.

27. Akerlof G. A. The market for «lemons»: quality uncertainty and the market mechanism. *The Quarterly Journal of Economics.* 1970. Vol. 84, No 3. P. 488-500. DOI: 10.2307/1879431.

28. Provan K. G., Kenis P. Modes of network governance: structure, management, and effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory.* 2008. Vol. 18, No 2. P. 229-252. DOI: 10.1093/jopart/mum015.

REFERENCES

1. European Council meeting (23 and 24 June 2022) : conclusions (2022), EUCO 24/22. Brussels, 24 June, 7 p., available at: https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf.
2. Enlargement: EU opens accession negotiations with Ukraine on external relations policies (2026), European Commission, Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood, 14 July, available at: https://enlargement.ec.europa.eu/news/enlargement-eu-opens-accession-negotiations-ukraine-external-relations-policies-2026-07-14_en.
3. Ours to hack and to own : the rise of platform cooperativism, a new vision for the future of work and a fairer Internet (2017), ed. by T. Scholz, N. Schneider, OR Books, New York. DOI: 10.2307/j.ctv62hfq7.
4. Calzada I. (2021), Data co-operatives through data sovereignty, *Smart Cities*, vol. 4, no. 3, p. 1158-1172. DOI: 10.3390/smartcities4030062.
5. Ivchenko, V. M., Nosikov, O. M. and Filonenko, O. S. (2026), Stan silskohospodarskoi obsluhovuiuchoi kooperatsii u voiennyi period, *Ekonomichnyi prostir*, № 213, s. 305-315. DOI: 10.30838/ep.213.305-315.
6. Klimenko V., Sokolova A. and Hasii O. (2017), Status and prospects for the development of credit unions in Ukraine, *Problems and Perspectives in Management*, vol. 15, no. 4, p. 124-133. DOI: 10.21511/ppm.15(4).2017.11.
7. Gerasymenko A., Ozhelevskaya T., Lebedeva L. and Moskalenko O. (2022), Agricultural service cooperatives in Ukraine: institutional development drivers, *Scientific Horizons*, vol. 25, no. 6, p. 89-99. DOI: 10.48077/scihor.25(6).2022.89-99.
8. Mohylnyi, O. M. and Yurii, T. P. (2025), Stan ta perspektyvy rozvytku silskohospodarskoi kooperatsii v Ukraini ta YeS: innovatsiinyi pidkhid, *Ekonomika ta suspilstvo*, № 77, s. 161-169. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-77-20.
9. Cook, M. L. (1995), The future of U.S. agricultural cooperatives: a neo-institutional approach, *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 77, no. 5, p. 1153-1159. DOI: 10.2307/1243338.
10. Valentinov V. (2007), Why are cooperatives important in agriculture? An organizational economics perspective, *Journal of Institutional Economics*, vol. 3, no. 1, p. 55-69. DOI: 10.1017/S1744137406000555.
11. Antonietti R., Burlina C. and Rodríguez-Pose A. (2025), Digital technology and regional income inequality: are better institutions the solution?, *Papers in Regional Science*, vol. 104, no. 2, Art. 100079. DOI: 10.1016/j.pirs.2025.100079.
12. Yedynyi derzhavnyi reiestr yurydychnykh osib, fizychnykh osib – pidpryiemtsiv ta hromadskykh formuvan : nabir vidkrytykh danykh, *Ministerstvo yustytsii Ukrainy. Portal vidkrytykh danykh*, available at: https://data.gov.ua/dataset/03cc1239-3988-4451-aa0d-aadb77448714.
13. Ohliad nebankivskoho finansovoho sektoru. Serpen 2026 roku (2026), *Natsionalnyi bank Ukrainy*, Kyiv, 13 s., available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2026-08.pdf.
14. Benchmarking the socio-economic performance of the EU social economy : improving the socio-economic knowledge of the proximity and social economy ecosystem (2024), C. Carini et al., European Commission, European Innovation Council and SMEs Executive Agency, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 243 p. DOI: 10.2826/880860.
15. Pro silskohospodarsku kooperatsiiu : Zakon Ukrainy vid 21.07.2020 № 819-IX : stanom na 04.11.2025, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20.
16. Chloupkova J., Svendsen, G. L. H. and Svendsen, G. T. (2003), Building and destroying social capital: the case of cooperative movements in Denmark and Poland, *Agriculture and Human Values*, vol. 20, no. 3, p. 241-252. DOI: 10.1023/A:1026141807305.
17. Borzaga C. (1996), Social cooperatives and work integration in Italy, *Annals of Public and Cooperative Economics*, vol. 67, no. 2, p. 209-234. DOI: 10.1111/j.1467-8292.1996.tb01803.x.
18. Csaki C. and Lerman Z. (2021), Land reform and the future role of cooperatives in agriculture in the former socialist countries in Europe, *Agricultural cooperatives in transition*, ed. by C. Csaki, Y. Kislev, Routledge, New York, p. 3-19. DOI: 10.4324/9780429041693-2.
19. Statement on the cooperative identity, *International Cooperative Alliance*, available at: https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity.
20. Regulation (EU) No 1308/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing a common organisation of the markets in agricultural products and repealing Council Regulations (EEC) No 922/72, (EEC) No 234/79, (EC) No 1037/2001 and (EC) No 1234/2007 (2013), *Official Journal of the European Union*, L 347, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1308.
21. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast) (2018), *Official Journal of the European Union*, L 328, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L2001.
22. Regulation (EU) 2022/868 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on European data governance and amending Regulation (EU) 2018/1724 (Data Governance Act) (2022), *Official Journal of the European Union*, L 152, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022R0868.
23. Pro alternatyvni dzherela enerhii : Zakon Ukrainy vid 20.02.2003 № 555-IV : stanom na 11.03.2026, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15.
24. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro silskohospodarsku kooperatsiiu» shchodo ofitsiinykh ob'iednan silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv :

proiekt Zakonu Ukrainy vid 20.06.2025 № 13390, available at: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56606.

25. Kostyshyna, T. A., Manzhura, O. V., Panteleimonenko, A. O. and Shymanovska-Dianych, L. M. (2025), Obsluhoviuchi kooperatyvy v rozvytku infrastruktury silskykh terytorii, *Stalyi rozvytok ekonomiky*, № 6 (57), s. 296-301. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-57-39.

26. Ciruela-Lorenzo, A. M., Del-Aguila-Obra, A. R., Padilla-Meléndez A. and Plaza-Angulo, J. J. (2020), Digitalization of agri-cooperatives in the smart agriculture context. Proposal of a digital diagnosis tool, *Sustainability*, vol. 12, no. 4, Art. 1325. DOI: 10.3390/su12041325.

27. Akerlof, G. A. (1970), The market for «lemons»: quality uncertainty and the market mechanism, *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 84, no. 3, p. 488-500. DOI: 10.2307/1879431.

28. Provan, K. G. and Kenis P. (2008), Modes of network governance: structure, management, and effectiveness, *Journal of Public Administration Research and Theory*, vol. 18, no. 2, p. 229-252. DOI: 10.1093/jopart/mum015.

Стаття надійшла: 07.09.2026
Стаття прийнята: 08.10.2026
Стаття опублікована: 20.10.2026